

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Механіко-математичний факультет
Кафедра механіки

Затверджено
на засіданні кафедри механіки
механіко-математичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 31.08.2023 р.)

Завідувач кафедри

Александр Андреевич
Олександр АНДРЕЙКІВ

Силабус з навчальної дисципліни
“Лабораторії спеціалізації з опору матеріалів та фотопружності”,
що викладається в межах першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти для здобувачів з спеціальності
113 – Прикладна математика

Львів 2023 р.

Назва дисципліни	Лабораторії спеціалізації з опору матеріалів та фотопружності
Адреса викладання дисципліни	Головний корпус Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, вул. Університетська 1, 79000
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Механіко-математичний факультет Кафедра механіки
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	11 Математика та статистика 113 Прикладна математика
Викладачі дисципліни	Кузь Ігор Степанович, доцент кафедри механіки, кандидат фізико-математичних наук, доцент
Контактна інформація викладачів	ihor.kuz@lnu.edu.ua ; http://new.mmf.lnu.edu.ua/employee/kuz-i-s ; Головний корпус ЛНУ ім. І. Франка, каб. 148. м. Львів, вул. Університетська, 1
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/лабораторних занять (за попередньою домовленістю). Головний корпус Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, вул. Університетська, 1. Кафедра механіки, каб. 148.
Сторінка курсу	https://new.mmf.lnu.edu.ua/course/laboratorii-spetsializatsii-z-oporu-materialiv-ta-fotopruzhnosti-113-prykladna-matematyka
Інформація про дисципліну	Дисципліна “Лабораторії спеціалізації з опору матеріалів та фотопружності” є вибірковою навчальною дисципліною циклу професійної і практичної підготовки зі спеціальності 113 – Прикладна математика для освітньої програми “Математичне моделювання та комп’ютерна механіка”, яка викладається в 5-му семестрі обсягом 4-и кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Коротка анотація дисципліни	“Лабораторії спеціалізації з опору матеріалів та фотопружності” є частиною експериментальної механіки деформівного твердого тіла, в рамках якої розроблено методи експериментального визначення деформацій, напружень та фізичних характеристик матеріалів. Застосування цих методів на натурних конструкціях та їх моделях, виконаних у певному масштабі, уможливають проведення досліджень напружено-деформованого стану, міцності, витривалості деформівних елементів машин і конструкцій. Вивчення дисципліни розвиває у студентів здатність перевірки адекватності і придатності числово-експериментальної моделі з метою технічної симуляції поведінки реальних конструкцій та оцінки розбіжностей між експериментом і теорією.
Мета та цілі дисципліни	Мета: засвоєння студентами теоретичних основ випробовування матеріалів і практичних даних фізичних вимірювань, а також основ методу фотопружності. Цілі: вміння студентів працювати з вимірювальною технікою, розвиток практичних навичок отримання експериментальних даних про напруження, деформації, переміщення, які виникають в елементах конструкцій під дією зовнішніх механічних навантажень; співставлення отриманих даних з відомими розрахунковими параметрами, отриманими

	аналітичними/ числовими методами механіки.
Література для вивчення дисципліни	<ol style="list-style-type: none"> 1. Стрижало В.О., Бородій М.В. Експериментальні методи в механіці деформівного твердого тіла. Навч. посібник – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 306 с. 2. Богданов В.Л., Жук Я.О., Богданова О.С. Основи експериментальних методів механіки деформівного твердого тіла. – Київ: Академперіодика, 2016. – 280 с. 3. Андрейків О.Є., Штаюра С.Т. Експериментальна механіка матеріалів. Ч. 1 – Львів: В-во ЛНУ, 2003. – 272 с. . 4. Швабюк В.І. Опір матеріалів. Київ: Знання, 2016. – 400 с. 5. Freddi A., Olmi G., Cristofolini L. Experimental Stress Analysis for Materials and Structures. – Springer, 2015. – 509 p. 6. Subhash G., Ridgeway Sh. Mechanics of Materials Laboratory Course. – Morgan & Claypool Publ., 2018. – 228 p. 7. Strain Gage Technology. Student Manual. – 2020. – 88 p. 8. Грилицький Д.В., Сорокатию Ю.В. Механічні і оптичні методи дослідження напружено-деформованого стану тіл. – Львів: ЛДУ, 1984. – 59 с. 9. Драган М.С. Методичні вказівки щодо методики експериментальних досліджень напружено-деформованого стану твердих тіл. – Львів, 1983. – 36 с.
Обсяг курсу	Загальний обсяг: 120 годин. Аудиторних занять: 64 год., з них 32 години лекційних та 32 години лабораторних робіт. Самостійної роботи: 56 год.
Очікувані результати навчання	<p>У результаті вивчення даного курсу студент буде</p> <p>знати: правила техніки безпеки, стандарти щодо випробування матеріалів, фізико-механічні основи методу фотопружності;</p> <p>вміти: користуватись випробувальним устаткуванням, вимірювальними приладами (штангенциркуль, мікромметр, мікроскоп); обробляти дані фізичних вимірювань та знаходити оптимальну апроксимацію аналітичною формулою вимірюваних величин; визначати оптичні характеристики моделей: поле ізохром (смуг), поле ізоклин, оптичну різницю ходу, ціну смуги і оптичну сталу; обчислювати компоненти тензора напружень за визначеними експериментально оптичними характеристиками.</p> <p>Вивчення курсу сприяє розвитку таких надпрофесійних навичок (soft skills):</p> <ul style="list-style-type: none"> • навички роботи в команді; • навички критичного мислення.
Ключові слова	Розривна машина, похибка вимірювання, зміцнення, координатно-синхронний поляриметр, поляризаційно-проекційний прилад, закон Вертгейма
Формат курсу	Очний.
Теми лекцій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Інструктаж з техніки безпеки на робочому місці. Роль і місце експерименту в розвитку сучасної механіки. Постулат макроскопічної визначеності. 2. Дослідження матеріалів на розривній машині. Визначення основних характеристик матеріалів в досліді на розтяг. 3. Умови експерименту: вплив температури, швидкості прикладання навантаження, швидкості деформування. Релаксація, повзучість, післядія. Закон Гука. Пружна і пластична деформація. Зміцнення. Ефект Баушінгера. Модуль Юнга.

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Дослідження матеріалів при крученні круглого стрижня. Модуль зсуву. Закон Гука у формі Ляме. Пружні сталі та зв'язок між ними. 5. Класифікація вимірювань. Похибки вимірювань. Підбір найкращого вигляду рівняння функціональної залежності за результатами вимірювань. Прийоми перевірки придатності вибраної формули без попереднього вирахування її коефіцієнтів. Табличний метод перевірки придатності формул. 6. Способи визначення параметрів емпіричних формул. Метод найменших квадратів. Метод ортогональних поліномів Чебишева. 7. Поняття складного процесу навантаження. Умови пластичності. Загальний постулат ізотропії. Поняття про образ процесу в п'ятивимірному просторі Ільюшина. Теорема ізоморфізму, наслідки. 8. Частковий постулат ізотропії. Принцип запізнення, наслідки. Експериментальна їх перевірка. Поняття про сучасний експеримент на машині СН. 9. Основи теорії моделювання. Методи визначення масштабів моделювання. 10. Фізико-механічні основи методу фотопружності. Подвійне променезаломлення. Поляризатори. 11. Інтерференція світлових хвиль. Інтерференція поляризованих хвиль. 12. Світловий еліпс. Кругова поляризація Теорія п'єзооптичного ефекту. 13. Плоский полярископ. Закон Вертгейма. 14. Круговий полярископ. 15. Метод смуг. Метод компенсації.
Теми лабораторних робіт	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обробка результатів фізичних вимірювань. 2. Косий згин консольної балки. 3. Визначення центра згину поперечного перерізу швелера. 4. Визначення модуля зсуву. 5. Випробування матеріалів на стиск. 6. Визначення основних механічних характеристик круглого стрижня на розривній машині. 7. Розтяг надрізаного зразка. 8. Визначення моменту інерції маятника Максвелла. 9. Технологія виготовлення оптично-чутливих зразків на основі епоксидних смол. 10. Вивчення та налагодження координатно-синхронного поляриметра. 11. Вивчення та методика роботи на поляризаційно-проекційному приладі. 12. Побудова поля ізоклин та ізостат і фотографування поля ізохром навантаженої моделі. 13. Визначення ціни смуги матеріалу. 14. Визначення оптичної сталої. 15. Експериментальне визначення різниці головних напружень в центрі диска, стиснутого уздовж діаметра двома силами. 16. Визначення коефіцієнта інтенсивності напружень для тріщини нормального відриву методом Ірвіна.
Підсумковий контроль, форма	Залік у кінці семестру.
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з курсів: <ul style="list-style-type: none"> – тензорного аналізу; – теоретичної механіки; – опору матеріалів.
Навчальні ме-	Інформаційні методи (лекція, бесіда, ілюстрація, демонстрація,

<p>тоди та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу</p>	<p>експеримент); дедуктивні методи на основі узагальнень; інтерактивні методи (дискусія)</p>
<p>Необхідне обладнання</p>	<p>Розривна машина УДМ 5 т, прес 100 т, мікрометр, стенд для визначення косоного згину консольної балки та центра згину поперечного перерізу швелера, маятник Максвелла, координатно-синхронний поляриметр КСП-5, поляризаційно-проекційний прилад ППП-7. Комп'ютер із загально вживаним програмним забезпеченням, доступ до Internet мережі.</p>
<p>Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)</p>	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Очікується, що студенти виконають 16 аудиторних лабораторних робіт та контрольної роботи</p> <p>Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • оцінювання 16 лабораторних робіт по 5 балів: 80% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 80; • оцінювання контрольної роботи (4 завдання по 5 балів) 20 балів: 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20; <p>Підсумкова максимальна кількість балів 100.</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Списування та втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в написанні завдань є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції та лабораторні зайняття курсу. Студенти повинні інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів визначених для виконання всіх видів робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали, набрані під час поточного контролю. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Оцінювання лабораторної роботи відбувається шляхом її захисту.</p> <p>Бали оцінювання виконаної та захищеної студентом лабораторної роботи нараховуються так:</p> <p>5 – робота цілком і повністю виконана згідно вимог, містить правильні висновки і числові/експериментальні результати, ілюстрована відповідними рисунками, які правильно відображають суть виконаного завдання, студент має повне розуміння розглянутої теми, володіє лекційним матеріалом, надає правильні відповіді на запитання по темі;</p> <p>4 – робота цілком і повністю виконана згідно вимог, містить правильні</p>

	<p>висновки, але незначні хибні числові/експериментальні результати, ілюстрована відповідними рисунками, які правильно відображають суть виконаного завдання, студент має повне розуміння розглянутої теми, володіє лекційним матеріалом, надає правильні відповіді на запитання по темі;</p> <p>3 – робота частково виконана згідно вимог, містить допустимі висновки, ілюстрована рисунками, які частково відображають суть виконаного завдання, студент достатньо розуміє суть виконаної ним роботи, наявні неточності числових/експериментальних результатів, незначні помилки у відповідях на запитання по темі;</p> <p>2 – робота містить загальні формулювання завдання, висновки нечіткі, частково відсутні необхідні рисунки, студент не досить добре розуміє теоретичний матеріал, наявні похибки числових/експериментальних результатів, плутається у відповідях на запитання по темі;</p> <p>1 – робота не містить формулювання завдання, висновки необґрунтовані/неповні, потрібні рисунки відсутні, студент погано розуміє опрацьований матеріал, в більшості випадків надає хибні відповіді на питання по темі;</p> <p>0 – робота не виконана/не відповідає темі, студент зовсім не володіє матеріалом.</p> <p>Оцінювання завдань на контрольній роботі відбувається шляхом оцінки письмових відповідей студента на поставлені завдання.</p> <p>Нарахування балів оцінювання відповіді на кожне завдання нараховуються так:</p> <p>5 – тема відтворюється в повному обсязі, правильно, обґрунтовано, логічно;</p> <p>4 – відтворюється значна частина розглянутої теми, проте присутні деякі неточності та/або невідповідності;</p> <p>3 – виявлено неточності та невідповідності, пояснення відсутні чи частково помилкові;</p> <p>2 – виявлено значні неточності та невідповідності, пояснення відсутні чи помилкові;</p> <p>1 – тему майже не розкрито, кількість викладеного матеріалу не відповідає загальним нормам обраного виду роботи.</p> <p>0 – завдання не виконане/не відповідає темі, студент зовсім не володіє матеріалом.</p>
<p>Питання на контрольну роботу.</p>	<p>Роль і місце експерименту в розвитку сучасної механіки. Постулат макроскопічної визначеності.</p> <p>Дослідження матеріалів на розривній машині. Визначення основних характеристик матеріалів в досліді на розтяг.</p> <p>Умови експерименту: вплив температури, швидкості прикладання навантаження, швидкості деформування. Релаксація, повзучість, післядія. Закон Гука. Пружна і пластична деформація. Зміцнення. Ефект Баушінгера. Модуль Юнга.</p> <p>Дослідження матеріалів при крученні круглого стрижня. Модуль зсуву. Закон Гука у формі Ляме. Пружні сталі та зв'язок між ними.</p> <p>Класифікація вимірювань. Похибки вимірювань. Підбір найкращого вигляду рівняння функціональної залежності за результатами вимірювань. Прийоми перевірки придатності вибраної формули без попереднього вирахування її коефіцієнтів. Табличний метод перевірки придатності формул.</p> <p>Способи визначення параметрів емпіричних формул. Метод найменших квадратів. Метод ортогональних поліномів Чебишева.</p> <p>Поняття складного процесу навантаження. Умови пластичності. Загальний постулат ізотропії. Поняття про образ процесу в</p>

	<p>п'ятимірному просторі Ільюшина. Теорема ізоморфізму, наслідки. Частковий постулат ізотропії. Принцип запізнення, наслідки. Експериментальна їх перевірка. Поняття про сучасний експеримент на машині СН. Основи теорії моделювання. Методи визначення масштабів моделювання. Фізико-механічні основи методу фотопружності. Подвійне променезаломлення. Поляризатори. Інтерференція світлових хвиль. Інтерференція поляризованих хвиль. Світловий еліпс. Кругова поляризація Теорія п'єзооптичного ефекту. Плоский полярископ. Закон Вертгейма. Круговий полярископ. Метод смуг. Метод компенсації.</p>
Опитування	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>

Схема курсу “Лабораторії спеціалізації з опору матеріалів та фотопружності” для студентів спеціальності 113 – Прикладна математика

Тиж.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література. Ресурси в інтернеті	Завдання, год.	Термін виконання
1	Тема 1. Роль і місце експерименту в розвитку сучасної механіки. Постулат макроскопічної визначеності.	лек.	[1-7]	1	1 тиждень
1	Тема 1. Обробка результатів фізичних вимірювань.	лаб.	[1-7]	2	1 тиждень
2	Тема 2. Дослідження матеріалів на розривній машині. Визначення основних характеристик матеріалів в досліді на розтяг.	лек.	[1-7]	1	1 тиждень
2	Тема 2. Косий згин консольної балки.	лаб.	[1-7]	2	1 тиждень
3	Тема 3. Умови експерименту: вплив температури, швидкості прикладання навантаження, швидкості деформування. Релаксація, повзучість, післядія. Закон Гука. Пружна і пластична деформація. Зміцнення. Ефект Баушінгера. Модуль Юнга.	лек.	[1-7]	1	1 тиждень
3	Тема 3. Визначення центра згину поперечного перерізу швелера.	лаб.	[1-7]	2	1 тиждень
4	Тема 4. Дослідження матеріалів при крученні круглого стрижня. Модуль зсуву. Закон Гука у формі Ляме. Пружні сталі та зв'язок між ними.	лек.	[1-4, 6-8]	2	1 тиждень
4	Тема 4. Визначення модуля зсуву.	лаб.	[1-7]	2	1 тиждень
5	Тема 5. Класифікація вимірювань. Похибки вимірювань. Підбір найкращого вигляду рівняння функціональної залежності за результатами вимірювань. Прийоми перевірки придатності вибраної формули без попереднього врахування її коефіцієнтів. Табличний метод перевірки придатності формул.	лек.	[1-7]	2	1 тиждень
5	Тема 5. Випробування матеріалів на стиск.	лаб.	[1-7]	2	1 тиждень
6	Тема 6. Способи визначення параметрів емпіричних формул. Метод найменших квадратів. Метод ортогональних поліномів Чебишева.	лек.	[1-7]	2	1 тиждень
6	Тема 6. Визначення основних механічних	лаб.	[1-7]	2	1 тиждень

	характеристик круглого стрижня на розривній машині.				
7	Тема 7. Поняття складного процесу навантаження. Умови пластичності. Загальний постулат ізотропії. Поняття про образ процесу в п'ятивимірному просторі Ільюшина. Теорема ізоморфізму, наслідки.	лек.	[1-7]	2	1 тиждень
7	Тема 7. Розтяг надрізаного зразка.	лаб.	[1-7]	2	1 тиждень
8	Тема 8. Частковий постулат ізотропії. Принцип запізнення, наслідки. Експериментальна їх перевірка. Поняття про сучасний експеримент на машині СН.	лек.	[1-7]	2	1 тиждень
8	Тема 8. Визначення моменту інерції маятника Максвелла.	лаб.	[1-7]	2	1 тиждень
9	Тема 9. Основи теорії моделювання. Методи визначення масштабів моделювання.	лек.	[1,2,5,8, 9]	1	1 тиждень
9	Тема 9. Технологія виготовлення оптично-чутливих зразків на основі епоксидних смол.	лаб.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
10	Тема 10. Фізико-механічні основи методу фотопружності. Подвійне променезаломлення. Поляризатори.	лек.	[1,2,5,8, 9]	1	1 тиждень
10	Тема 10. Вивчення та налагодження координатно-синхронного поляриметра.	лаб.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
11	Тема 11. Інтерференція світлових хвиль. Інтерференція поляризованих хвиль.	лек.	[1,2,5,8, 9]	1	1 тиждень
11	Тема 11. Вивчення та методика роботи на поляризаційно-проекційному приладі.	лаб.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
12	Тема 12. Світловий еліпс. Кругова поляризація Теорія п'єзооптичного ефекту.	лек.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
12	Тема 12. Побудова поля ізоклин та ізостат і фотографування поля ізохром навантаженої моделі.	лаб.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
13	Тема 13. Плоский полярископ. Закон Вертгейма.	лек.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
13	Тема 13. Визначення ціни смуги матеріалу.	лаб.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
14	Тема 14. Круговий полярископ.	лек.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
14	Тема 14. Визначення оптичної сталості.	лаб.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
15	Тема 15. Метод смуг. Метод				

	компенсації.	лек.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
15	Тема 15. Експериментальне визначення різниці головних напружень в центрі диска, стиснутого уздовж діаметра двома силами.	лаб.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
16	Тема 16. Визначення коефіцієнта інтенсивності напружень для тріщини нормального відриву методом Ірвіна. Тема 16. Проведення контрольної роботи	лаб.	[1,2,5,8, 9]	2	1 тиждень
16	Тема 16. Проведення контрольної роботи	лек.			
Разом:				56	